

Een tot dusver onbekende doortrekpiek van de Groenpootruiter

Alco van Klinken

De maand augustus scoort in de ogen van veel vogelaars niet hoog. De zang is verstomd, boombladeren belemmeren het zicht op de vaag piepende vogeltjes en het vrolijke zomerkleed wordt bij veel vogels verwisseld voor het grauwe winterpak. Augustus is een maand voor zonnebaden, data-invoering of verre vakanties. Maar niet om in Nederland naar vogels te gaan kijken.

Toch valt er, zittend in een tuinstoel, nog wel iets te ontdekken op warme augustusavonden. In dit artikel betreft het een jaarlijks terugkerende doortrekpiek van Groenpootruiters (*Tringa nebularia*).

Het fenomeen

Al jarenlang wordt in Haren (Gr.) (53°10' NB. 6°35' OL.) op mooie augustusavonden in de tuin gezeten. Opvallende vogelwaarnemingen worden en passant in een dagboek genoteerd. Globaal is de intensiteit van het waarnemen sinds 1985 niet veranderd; slechts de datum van terugkeer van vakantie viel in 1986 en 1987 later dan in de andere jaren.

In 1985 werd voor het eerst op een avond intens geroep van Groenpootruiters gehoord. Speurwerk met de ogen leverde een hoog overtrekkende V-formatie van tientallen Groenpootruiters op. De waarneming van dermate veel Groenpootruiters bleef gegrift in het geheugen. De volgende jaren werd er dus gericht naar uitgekeken.

In een aantal volgende jaren lukte het inderdaad om weer getuige te zijn van grote groepen overtrekkende Groenpootruiters (zie figuur 1).

De omstandigheden waren elk jaar zo overeenkomstig (zie tabel 1), dat er wel een algemene karakteristiek van te geven is:

Rond de overgang van de eerste naar de tweede decade van augustus vindt er een smalle sterke doortrekpiek plaats van Groenpootruiters. Deze doortrek gebeurt in grote groepen vanaf enkele uren voor zonsondergang tot enige tijd daarna, op een hoogte van meer dan honderd meter. Er

bestaat voorkeur om te trekken in rustige, 'zoele' omstandigheden.

In al deze jaren is steeds maar één avond met massale doortrek getroffen, hoewel op andere vergelijkbare avonden in de omliggende periode, intensief is uitgekeken.

Achtergronden

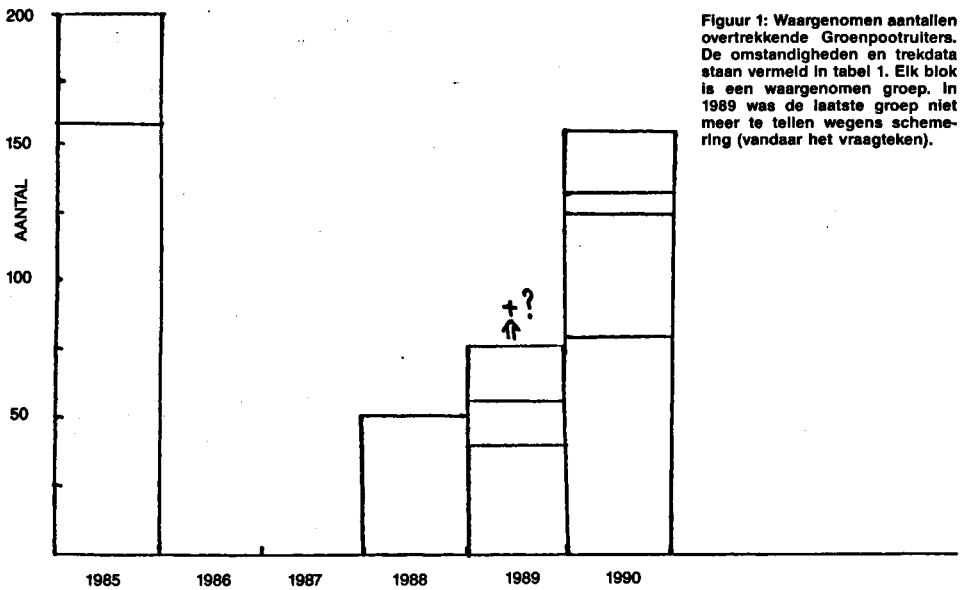
In de bestaande regionale literatuur wordt incidenteel melding gemaakt van grotere groepen doortrekkende Groenpootruiters. Zo wordt er voor Groningen een dagtotaal van 245 exemplaren genoemd op op 6 augustus 1977 en aan de grond een maximum van 34 exemplaren (Boekema 1983). In Drenthe bestaat 63% van de waargenomen groepen uit één exemplaar, in 1% van de gevallen gaat het om groepen van elf tot honderd exemplaren (Van Dijk 1982). In de periode dat in Haren de doortrekpiek valt, verblijven de grootste aantallen Groenpootruiters in ons land (Sovon 1987). De grootste concentratie is in het oostelijk Waddengebied, totaal kunnen er in het Waddengebied zo'n zesduizend exemplaren op één tijdstip zitten.

In meer gespecialiseerde literatuur wordt vermeld dat Groenpootruiters over een breed front trekken (Glutz von Blotzheim 1977, Cramp 1983), maar dat langs de kust duidelijke concentratie

De gemiddelde groeps grootte die in het waddengebied waargenomen werd, is ongeveer dertig exemplaren.

Foto: Henk Harmsen.

Figuur 1: Waargenomen aantallen overtrekkende Groenpootruiters. De omstandigheden en trekdata staan vermeld in tabel 1. Elk blok is een waargenomen groep. In 1989 was de laatste groep niet meer te tellen wegens schemering (vandaar het vraagteken).

jaar	tijd	weersomstandigheden	bijzonderheden: aantal, richting, hoogte
8-8-1985	20.30-20.35 uur	onbewolkt, warm	twee groepen, losse V's: 160+40 exemplaren richting west, hoogte > 100 m.
17-8-1988	18.15 uur	bewolking 1/8, temp.: 19°C wind NNO, kr 1-2	richting: zuidwest, hoogte > 100 m.
6-8-1989	21.05-21.45 uur	warme avond, onbewolkt	1ste groep: 40 exemplaren richting wnw. hoogte > 100m 2de groep: 25+10 exemplaren zw. 3de groep: niet meer te zien (gehoord),
12-8-1990	19.15-20.30 uur	bewolking 2/8, temp.: 22°C. windstil.	80,40,10,25 exemplaren alle richtingen zw. hoogte > 100 m.

Tabel 1. Met omstandigheden waarin de Groenpootruiters overtrokken.

optreedt. In Nederland trekken in juli hoofdzakelijk volwassen exemplaren door, in augustus volgen de juvenielen. Groenpootruiters zijn niet erg groepsvormend. In het binnenland is de grootste waargenomen groep 140 exemplaren, langs de kust kunnen op hoogwatervluchtplaatsen meerdere honderden exemplaren zich verzamelen. Bij trektellingen in Nederland wordt het breedfrontkarakter van de groenpootruitertrek bevestigd: in het ene jaar ligt de nadruk op oostelijk, in het andere jaar op westelijk Nederland (LWVT 1984, 1986, 1987). De meeste Groenpootruiters werden op de trekposten waargenomen in augustus. Aangezien de eerste teldatum pas half augustus was, kan de piek van de groenpootruitertrek toen al voorbij zijn geweest. Over het tijdstip van de dag waarop wordt getrokken, bestaat een aanduiding afkomstig uit het Waddengebied (Piersma et al 1990). Groenpootruiters vertrekken hier in augustus bij voorkeur enige uren voor zonsondergang, liefst in rustige weersomstandigheden. Dit sluit exact aan op de tijd en omstandigheden waarin de Groenpootruiters Haren passeren! De gemiddelde groeps-grootte die in het waddengebied waargenomen werd, is ongeveer dertig exemplaren. Dit is lager dan de aantallen die gezien worden in Haren.

Discussie

Wie op een kaart de richting van de trekkende groepen over Haren doortrekt, ziet dat het langeafstandtrek zou kunnen betreffen van de Duitse Waddenzee naar het deltag gebied in Zeeland (dit is een afstand van verscheidene honderden kilometers!). De richting zou ook trek tussen de Dollard en het westelijk Waddengebied niet uitsluiten. In de Dollard verblijven in de nazomer echter maar weinig Groenpootruiters: maximaal 300 exemplaren (Boekma 1983).

Het is onwaarschijnlijk dat deze piek een onderdeel is van slaaptrek. Van Groenpootruiters wordt namelijk geen melding gemaakt van grote binnenlandse slaapplekken (zoals wel bij bijvoorbeeld de Regenwulp). Ook doet de grote hoogte van de trek en de constante manier van vliegen niet denken aan slaaptrek die zich op kleine schaal afspeelt. Het is goed mogelijk dat de Groenpootruiter zoals de Regenwulp in de vooravond trekt, of zoals de Oeverloper deels 's nachts.

De meest aannemelijke verklaring is dat het hier gaat om een deel van de terugtrek. Deze terugtrek van de Groenpootruiter lijkt een massaal piekkarakter te hebben, waarbij 'de bulk' van de doortrekkende Groenpootruiters zich op één

ogenblik naar het zuiden verplaatst. Voor deze indruk bestaan de volgende redenen:

- het grote aantal dat zich in de piek verplaatst
- het breedfrontkarakter dat de trek van de Groenpootruiter heeft
- het relatief kleine aantal Groenpootruiters dat zich maximaal op één ogenblik in de Waddenzee bevindt
- het feit dat gedurende vier jaren steeds maar op één avond de trek van Groenpootruiters is waargenomen.

Immers: als het maximale aantal in de Nederlandse Waddenzee ongeveer 6000 exemplaren is en vanaf één plaats in het binnenland al honderden overtrekkende exemplaren worden gezien, dan is het zeer aannemelijk dat op één avond over een breder front zich duizenden exemplaren verplaatst hebben.

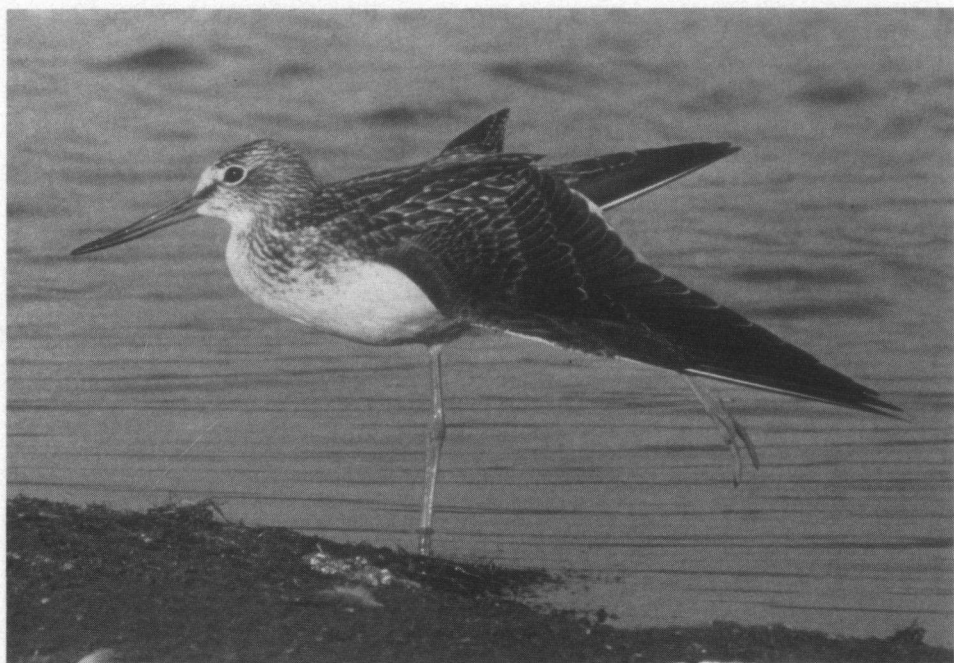
Toch bestaat in Drenthe 63% van de waargenomen groepen Groenpootruiters uit één exemplaar (Van Dijk 1982). Dit strookt niet met de eerder genoemde indruk, dat de meeste Groenpootruiters zich in één trek golf naar het zuiden verplaatsen. Mogelijk zijn deze kleine groepjes en solitaire vogels, exemplaren die lang in een gebied blijven hangen en daardoor vaker waargenomen worden. Groenpootruiters komen in Drenthe dus hoofdzakelijk solitair voor. In dit artikel is aangegeven dat gedurende trekverplaatsingen over langere afstand de Groenpootruiter wel eens een groepsvogel zou kunnen zijn.

Dat deze doortrekpiek nog niet eerder gerapporteerd is, kan liggen aan de tijd van het seizoen

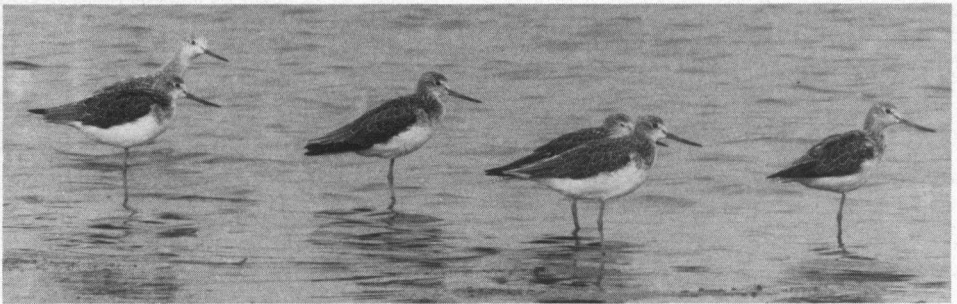
Er bestaat voorkeur om in rustige, 'zoele' dagen te trekken.
Foto: Henk Harmsen.

met weinig observaties of aan het korte maar krachtige karakter van deze 'doortrekstoot' waardoor de trefkans laag is.

In Nederland trekken in juli hoofdzakelijk volwassen exemplaren door, in augustus volgen de juvenielen.

Foto: Gerard de Hoog.

Tot nu toe is niet eerder melding gemaakt van Groenpootruiters die in groepen van tientallen exemplaren overtrekken in de vooravond van warme augustusdagen. Foto: Henk Harmsen.

Samenvatting

In nu al vier jaren is er rond half augustus één avond geweest waarop sterke doortrek is waargenomen van Groenpootruiters over Haren (Gr.). Tot nu toe is niet eerder melding gemaakt van Groenpootruiters die in groepen van tientallen exemplaren overtrekken in de vooravond van warme augustusdagen.

Waarschijnlijk is deze kortstondige massale

doortrek een onderdeel van de trek van oostelijke naar westelijke delen van de Waddenzee, of van het oostelijk Waddengebied naar het Zeeuwse deltagebied. Beredeneerd wordt dat Groenpootruiters op terugtrek zich hoofdzakelijk op één ogenblik naar het zuiden zullen verplaatsen, aangezien er in alle vier jaren met waarnemingen van massale groenpootruitertrek, zich steeds slechts één avond voordeed waarop Groenpootruiters overtrokken.

■ A.C. van Klinken, Schepervweg 26, 9751 RR Haren, 050 - 346 320.

LITTERATUUR:

Boekema, E.J., P. Glas & J.B. Hulscher (1983): Vogels van Groningen, Bouma's Boekhuis, Groningen.

Cramp, S. et al (1983): The birds of the western Palaearctic. Vol. III, waders to gulls. Oxford University Press.

Dijk, A.J. van & B.J. van Oss (1982): Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.

Glutz von Blotzheim, U., K.M. Bauer & E. Bezzel (1977): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 7, deel 2. Wiesbaden.

Klinken, familie Van (1990): Vogeldagboeken 1983-1990.

LWVT (1984): Verslag van de zichtbare landtrek in het voorjaar en najaar van 1982 in Nederland. LWVT, Arnhem.

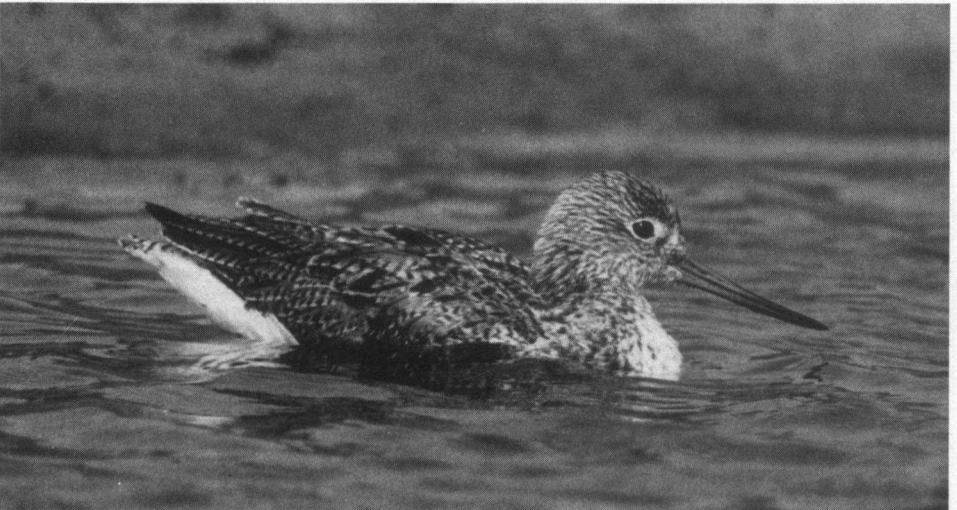
LWVT (1984): Verslag van de simultaantellingen van zichtbare landtrek in het najaar van 1983 in Nederland. LWVT, Utrecht.

LWVT (1986): Simultaantellingen van zichtbare landtrek in 't najaar van 1984 in Nederland. Staatsbosbeheer, Utrecht.

LWVT (1987): Simultaantellingen van zichtbare landtrek in het najaar van 1985 in Nederland. LWVT, Den Haag.

Piersma, T., L. Zwarts & J.H. Bruggemann (1990): Behavioural aspect of the departure of waders before long distance flights: flocking, vocalizations, flight paths and diurnal timing. *Ardea* 78 (1/2): 157-184.

Sovon (1987): Atlas van de Nederlandse Vogels. Sovon, Arnhem.

Rond de overgang van de eerste naar de tweede decade van augustus vindt er een smalle, sterke doortrekplek plaats van Groenpootruiters. Foto: Henk Harmsen.